

Een bewogen eerste week

Studie van een 'sequentie'- Marcus 1.15-3.6

1. Inleiding op het Marcusevangelie

Daar waar Matteüs heel Joods begint met de stamboom van Jezus, om hem te situeren als de langverwachte joodse Messias, valt Marcus op een heel andere manier met de deur in huis en kondigt zijn boek aan als '**evangelie**':

"Het begin van het evangelie van Jezus Christus" (1.1)

Het Griekse woord 'evangelie' betekent letterlijk *GOED NIEUWS*, en was oorspronkelijk een boodschap om een overwinning mee te delen.

Daar waar Matteüs wil dat mensen **begrijpen** (vandaar de nadruk op de redevoeringen), is Marcus veel meer een geboren **verteller**. Hij nodigt de lezer uit om zich te vereenzelvigen met de mensen die Jezus ontmoeten, naar hem luisteren en iets speciaals en intens beleven, om zo dat evangelie ook in eigen leven een kans te geven.

Doelgroep:

- Het valt op dat Marcus **Joodse namen en Aramese uitdrukkingen** verklaart : ("Boanerges" (3:17); "Talitha Koem" (5:41); "Korban" (7:11); "Bartimeus" (10:46); "Abba" (14:36); "Eloi," (15:34) etc.).
- Ook bevat dit evangelie relatief **weinig verwijzingen** naar en citaten uit het Eerste Testament. Deze referenties zouden juist voor Joden van belang zijn geweest.
- Joodse gebruiken (7:3 reinigingswetten; 14:12 15:42 Pesach) worden zorgvuldig uitgelegd.
- ➔ Dit alles wijst er op dat zijn doelgroep bestond uit **niet-Joodse christenen**, zonder achtergrondkennis over de Hebreeuwse (Aramese) taal en de joodse gebruiken.
- ➔ Het gebruik van een aantal Latijnse woorden (die niet in de andere evangeliën voorkomen, zoals "spekulatoura" (6:27, SV:scherprechter), "xestes" (vgl sextarius, SV:drinkbekers," 7:4, 8), "quadrans" (12:42, SV:penningen), "centurion" (15:39, 44, 45).) wijst op een doelgroep en/of omgeving van de schrijver met sterk **Romeinse trekken**. Dit stemt overeen met verklaringen van oude kerkvaders, dat Marcus zijn evangelie in Rome of Antiochië schreef voor de christenen uit de heidenen.
- Meestal wordt het op schrift stellen van het Marcusevangelie gesitueerd in de periode 65 – 73 van onze tijdrekening (hoewel het lijdensverhaal wellicht van vroegere datum is).

2. Lezen in sequenties

Een evangelie komt vaak over als een aaneenschakeling van verschillende stukjes, episodes, en verhalen. Je kunt ze lezen los van elkaar, en de betekenis en boodschap proberen te achterhalen (rekening houdend met de historische en literaire context). Soms ga je je wel afvragen waarom een bepaald stuk of verhaal er ook nog eens bij moest...

Soms echter zijn er aanwijzingen dat losse stukjes bij elkaar horen, met een rode draad soms zelfs over verschillende hoofdstukken heen (die onderverdelingen werden pas veel later in de tekst toegevoegd). Dan ga je niet alleen rekening houden met **WAT** er verteld wordt, maar ook **HOE** het wordt verteld.

→ Soms zijn er hele duidelijke aanwijzingen (bij een redevoering bijvoorbeeld)

→ Soms is rekening houden met de sequentie heel belangrijk om een passage goed te begrijpen. Het verhaal waar Jezus een vijgenboom vervloekt en laat verdorren is hier een voorbeeld van.

Zo beschrijft Matteüs twee losse verhalen: de reiniging van de tempel en de vervloeking van de vijgenboom (Matteüs 21). Bij Marcus echter zijn beide verhalen met elkaar verweven. Bij nadere studie stel je vast dat beide verhalen elkaar verduidelijken en aanvullen.

Bij een evangelieverhaal is het nuttig om zowel **in te zoomen als uit te zoomen**. De tekst heel close bestuderen, maar ook wat afstand nemen om het geheel te bekijken. De situering in een context (wat voorafgaat en wat volgt) levert vaak een sleutel om de clou van de tekst te vinden. Bovendien krijgt de tekst meer reliëf en wordt vaak prangender...

3. Marcus 1-3: een sequentie?

In de eerste hoofdstukken van het Marcusevangelie vind je zo een sequentie, met een duidelijk begin en einde, en een nauwe samenhang in de verhalen die er deel van uitmaken.

Het begin sluit goed aan bij de inleiding van het evangelie: "Nadat Johannes was overgeleverd, ging Jezus naar Galilea om het Evangelie van God te prediken." (Marcus 1.14). Nog eens wordt benadrukt dat het gaat om **goed nieuws van God**. Vanuit het Grieks kan dit op twee manieren worden verstaan:

- Goed nieuws van God, met Jezus als boodschapper.
- Goed nieuws over God. Later zal Jezus zeggen: "Wie mij heeft gezien, heeft de Vader gezien..." en het beeld dat Jezus schetste van God was anders dan de mensen via hun traditionele godsdienst hadden meegekregen.

Het einde van de sequentie heeft een dramatische toon: "De farizeeën gingen heen en pleegden terstond met de Herodianen overleg tegen Jezus om Hem om te brengen." (Mc 3.6) De tussenstukjes tonen wat er zich afspeelde en wat er aan de hand was, een illustratie van een enthousiast begin en hoe dat snel verstikt kan worden...

4. Een klinkende eerste verklaring ! Marcus 1.15

In Marcus 1.15 kunnen we Jezus' eerste woorden lezen. Jezus stelt er zijn programma voor, zijn beleidsverklaring. Het geeft aan wat hem bezighoudt. De verklaring kun je opsplitsen in vier uitspraken:

- **De tijd is vervuld** = de tijd is aangebroken, het is het moment !
- **Het koninkrijk Gods is nabijgekomen** = ligt voor het grijpen, is binnen handbereik. Jezus' tijdgenoten, onderdrukt door de Romeinen, verlangden naar een messias en een koninkrijk. Het 'koninkrijk van God' was echter geen plaats of tijd, maar een manier van zijn, een manier van 'regeren'. Het geeft uitdrukking aan hoe God de wereld zag (bij de schepping) en waarvan Hij nog steeds droomde.
- **Bekeer u** : 'metanoia' = veranderen van mentaliteit. Tal van Jezus' tijdgenoten verwachtten een oproep om de wapens op te nemen, Jezus roept op tot verandering van binnen uit. Dit werd eigenlijk al duidelijk in het verhaal van Jezus' verzoeking in de woestijn, dat onze sequentie voorafgaat (Marcus 1.9-12). Jezus wilde de mensen niet achter zich aan krijgen via sensatie of 'brood en spelen', maar via innerlijke verandering en duidelijke keuze.
- **Geloof het Evangelie** = geloof er in en ga er voor !

*Uw troon rust op **recht en gerechtigheid, liefde en waarheid** staan in uw dienst. - Psalm 89.15*

*De HEER is koning – laat de aarde juichen, laat **vreugde** heersen van kust tot kust. In wolk en duisternis is hij gehuld, zijn troon stoelt op **recht en gerechtigheid**. - Psalm 97.2*

5. Geen woorden maar daden: één week, van sabbat tot sabbat

Synagoge te Kafarnaüm

De sequentie begint op sabbat in de synagoge (van Kafarnaüm - 1.21) en buiten de synagoge (1.29) en eindigt ook op sabbat buiten de synagoge (2.23) en in de synagoge (3.1).

Daar tussenin volgen een aantal ontmoetingen en gebeurtenissen elkaar op.

Het geheel is een praktische illustratie van Jezus' eerste woorden. Immers: geen woorden, maar daden!

Vaak is het zo dat het begin

van een bijbelgedeelte de kiemen bevat van wat volgt en tegelijkertijd aangeeft waar het echt om gaat. Merk op:

- **Sabbat - synagoge:** normaliter de ideale plaats en tijd om het evangelie van het koninkrijk 'wortel te laten schieten'...
- **Onderwijzen - leren** (terugvertaald naar het Hebreeuws geeft dit het begrip 'Torah'): de mensen staan versteld (nog voor Jezus 'wonderen' verricht).
- Jezus preekt niet alleen, **hij handelt ook** (genezen en bevrijden): ook nu weer zijn de mensen zeer verbaasd.
- Er ontstaat een **enthousiast elan** bij het volk, omwille van zowel woord als daad!
- Wat Jezus brengt wordt ervaren als **nieuw**, anders dan wat ze gehoord, geleerd en gezien hebben. Nochtans waren de toehoorders gelovigen, en toch...
- **Anders** dan schriftgeleerden en Farizeeën: van bij het begin wordt de tegenstelling tussen het nieuwe van Jezus, en het traditioneel gekende van de religieuze leiders in de verf gezet.
- **'Met gezag'**. Farizeeën en schriftgeleerden maten zich een zekere autoriteit aan (ze 'zaten op de stoel van Mozes'. Jezus komt heel anders over. Geen top-down autoriteit, maar gezag omdat het écht was, doorleefd... Het Griekse woord bevat echter ook heel sterk de idee van '**met soevereine onbevangenheid en vrijheid**'. Jezus leerde en deed dingen, niet omdat hij dat moest vanuit de traditie, maar omdat Hij dat zelf echt zo wilde. En niets zou hem daarvan weerhouden.
- **Zwijg stil:** Jezus wil mensen niet overdonderen met spektakel, maar hoopt dat ze geraakt worden door de eenvoudige intrinsieke waarde van zijn boodschap en voorbeeld.
- **Onreine geest:** Veel van wat ongewoon was en wat mensen niet konden verklaren werd toegeschreven aan 'boze' of 'onreine geesten'. Epilepsie, ziekten, hyper kinetisch of amorf gedrag... Meer algemeen staat 'onreine geest' voor wat tegengesteld aan wat God echt wil, wat mensen knecht en gevangen houdt. Jezus maakt van meet af aan duidelijk dat Hij gekomen was om mensen te bevrijden.

*"Ze gingen op weg naar Kafarnaüm, en op de eerstvolgende **sabbat** ging Jezus naar de **synagoge** en **onderwees** er de mensen. Ze waren **diep onder de indruk van zijn onderricht**, want hij sprak hen toe als **iemand met gezag, niet zoals de schriftgeleerden**. Er was in de synagoge ook een man die **bezeten** was door een onreine geest, en hij schreeuwde: 'Wat hebben wij met jou te maken, Jezus van Nazaret? Ben je gekomen om ons te vernietigen? Ik weet wel wie je bent, de heilige van God.' Jezus sprak hem streng toe en zei: '**Zwijg** en ga uit hem weg!' De onreine geest deed de man stuip trekken en verliet hem met een luide schreeuw. Iedereen was zo verbijsterd dat ze tegen elkaar zeiden: 'Wat is dit allemaal? **Een nieuwe leer met groot gezag!** Zelfs als hij onreine geesten een bevel geeft, wordt hij gehoorzaamd.' Het nieuws over Jezus verspreidde zich al gauw overal in Galilea." Marcus 1.21-28*

6. Betekenisvolle episodes

In de hierop volgende episodes wordt daadwerkelijk geïllustreerd wat de concrete betekenis is van 'Gods Koninkrijk' in het leven van elke dag...

1.29-39 **Genezingen op sabbat**

De schoonmoeder van Petrus wordt 'opgericht' zodat ze weer goed kan functioneren.

Na de sabbat worden allerlei zieken en bezetenen genezen en bevrijd.

1.40-45 **Een melaatse wordt genezen**

'Met ontferming bewogen' raakt Jezus een onaanraakbare aan. Melaatsheid werd gelinkt aan zonde en schuld. Melaatsen werden beschouwd als onrein en werden uitgestoten. Het begrip *katharizo* (reinigen) kan slaan op lichamelijke maar ook morele reiniging (loutering).

2.1-12 **Een verlamde ontvangt vergiffenis en wordt genezen**

Jezus onderbreekt zijn discours om een noodlijdende te helpen. Hij spreekt de man toe met affectie ("kind") en geeft hem de zekerheid van vergiffenis. In de Joodse mentaliteit moest onheil en ziekte wel het gevolg zijn van zonde en schuld. Het was een manier van denken die vaak verlamdend werkte. Voordere Jezus die man fysisch kan bevrijden, moet hij eerst bevrijd worden van die verlamdende psychische dwangbuis van opgekropte en opgedrongen schuldgevoelens.

2.13-17 **Levi de tollenaar**

Tollenaars genoten een twijfelachtige reputatie. Als belastingsontvangers in dienst van de bezetter werden ze beschouwd als dieven en collaborateurs. Jezus overstijgt alle vooroordelen en roept een van die tollenaars als discipel. Bovendien gaat hij eten met 'zondaars en tollenaars'. Wanneer de religieuze leiders morren en verwijten sturen, geeft Jezus aan dat hij gekomen is om 'zieken' en 'zondaars' te helpen (en niet om ze uit te sluiten en te veroordelen).

2.18-22 **Onenigheid over de traditie van het vasten**

→ De formulering van de beschuldiging is betekenisvol: "Waarom doen jouw discipelen niet wat ze moeten doen?" In zijn antwoord onderstreept Jezus zowel het belang van het 'nieuwe', het vreugdevolle en dynamische van wat hij brengt, als het gevaar van halsstarrige bekrompenheid (traditie, regels en rituelen)

→

2.23 – 28 **Aren plukken op sabbat**

→ Deze keer klinkt de beschuldiging omgekeerd: "Waarom doen zij op sabbat wat niet mag?" Jezus geeft aan dat in Gods koninkrijk niet de regels maar wel de mens centraal staat!

"De sabbat is gemaakt om de mens, en niet de mens op de sabbat."

Niet regels en wetten, mogen of niet mogen, schuld en veroordeling zijn de maatstaven van Gods koninkrijk. Alles getuigt van een positieve elan van bevrijding, tegemoetkoming, aanvaarding zonder vooroordelen, vergiffenis en 'oprichting'. Dit was inderdaad iets wat helaas niet (meer) gewoon was in Israël, zelfs niet in het kader van hun godsdienstige beleving...

7. Een uitdagende ontknoping... - Marcus 3.1-6

De slotepisode van de sequentie in Marcus 1 tot 3 is adembenemend.

Maar eigenlijk voel je het al aankomen. Doorheen de verschillende verhalen zie je twee aanzwellende bewegingen: **groeïend enthousiasme** vanwege het gewone volk, **groeïend verzet** van de kant van de religieuze leiders, die zichzelf zagen als de behoeders van wet en traditie. Wat in het inleidend verhaal al duidelijk werd (het volk is blij enthousiast... maar: het is anders dan wat ze meekregen van de religieuze leiders) wordt geleidelijk aan uitgediept.

- allen zoeken u
- ze komen van alle kanten
- een vol huis - ze verheerlijken God
- een hele schare komt

- Vergiffenis...: godslastering !
- Gemor : Jezus eet met zondaars en tollenaars!
- Waarom doen ze niet wat moet ?
- Waarom doen ze wat niet mag ?

Het slot van de sequentie vertelt het verhaal, opnieuw op sabbat in de synagoge, van een man met een 'verdorde hand' die wordt genezen.

Het verhaal is bijzonder suggestief:

Een marginale wordt in het midden geplaatst. Jezus schuwt de provocatie niet. Wat zich afspeelde was immers van kapitaal belang: het ging om een machtsstrijd tussen 'het koninkrijk van God' en het 'religieuze koninkrijk van de menselijke tradities'. Er is geen compromis mogelijk tussen de frisse bevrijdende mentaliteit van Gods (nieuwe) wereld, en de verstarde mentaliteit die helaas de norm geworden was.

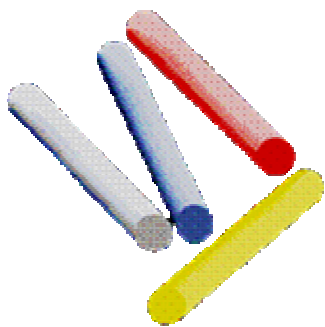
Jezus daagt de mensen uit om **positie te kiezen** en gebruikt hierbij de typische woordenschat en het gedachtegoed van de Farizeeën en schriftgeleerden (en helaas vaak van religie in het algemeen): **"Is het geoorloofd** om op sabbat goed te doen of kwaad?" Mag je goed doen... of laten de regels het niet toe? De vermelding 'kwaad doen' of zelfs 'doden' kun je hier begrijpen als 'nalaten het goede te doen', weigeren hulp te bieden en dus medeverantwoordelijk zijn aan het ongeluk van je naaste.

"Zeg eens mensen, wat denken jullie: mag het?" Gezien de voorgeschiedenis is het een vraag die naar de keel grijpt. En eigenlijk verwacht je een enthousiast elan vanwege de menigte: tùrlijk mag het! Doén! Halleluja!

In plaats daarvan, zo zegt de tekst, valt er een **geladen stilte**. Niemand reageert. Door **onverschilligheid**, of door **vijandschap** (vanwege de religieuze leiders) of uit **angst** (voor de religieuze 'hoeders der traditie). Jezus' reactie is heel emotioneel. De tekst geeft aan dat hij zowel **boos als bedroefd** is. Hoe kan godsdienst zo diep vallen door regels en traditie.

Het contrast is groot tussen die verdorde, verschrompeld hand die weer gaaf en gezond is (de tekst geeft aan: weer als nieuw) en een religieus systeem dat eigenlijk leven zou moeten geven, maar dat in werkelijkheid zo dor is als maar zijn kan.

Het dramatische is dat datgene wat zo mooi begon op sabbat in de synagoge (evangelie/goed nieuws van het Koninkrijk, bevrijding) nu al het risico loopt om, ook op sabbat in de synagoge, verstikt of morsdood geslagen te worden... Stof genoeg om na te denken.

Verhaal: De man met het krijt

Op een mooie dag was die man naar het dorp gekomen. Eerst was het vreemd, maar langzamerhand waren de mensen hem gewoon geworden. Soms bleven ze zelfs staan om hem te vertellen over hun zorgen en hun verwachtingen. Of over de kinderen... De kleinste die de mazelen heeft gekregen, de oudste dochter die een vriend heeft gevonden, de zoon die naar de hogeschool ging... En de man luisterde. Hij luisterde veel, en sprak weinig.

Die dag echter stonden ze met z'n allen om hem heen - God weet waarom. Ze keken hem aan, en hun ogen zeiden: geef ons iets !

Verrast aarzelde de man heel even en haalde toen stukjes krijt uit zijn tas, krijt in alle kleuren van de regenboog. En op de grond begon hij een landschap te tekenen zoals je enkel vindt in je dromen, met lachende en spelende kinderen, bloemen die openbloeden, vogels die zweefden op de wind en mensen die echt om elkaar gaven...

En toen, plots, is hij opgestaan. Maar aan eenieder gaf hij een stukje krijt, en zonder ook maar iets te zeggen is hij vertrokken...

En de mensen ?

Enkelen stonden te kijken met strenge gezichten, want, zo zeiden ze, tekenen op de stoep, dat doe je niet !

En de anderen ? Wel, de anderen hebben geld ingezameld om de stoep te kopen. Ze hebben het stuk met de tekening er uit gezaagd en er een mooi verguld kader rond gemaakt. En rond het kader hebben ze een museum gebouwd...

Wat er met het krijt is gebeurd, weet niemand nog...

- 1.21-28 **In de synagoge van Kafarnaüm op sabbat**
- Jezus **leert** (4 x) ... en handelt
 - **onreine geest**
 - **sttt... zwijg stil**
 - mensen staan **versteld** (geslagen) over zijn leer / **zeer verbaasd** (optreden)
 - met gezag: **anders dan de schriftgeleerden**
 - **nieuw** en met gezag : eksousia = gezag / in vrijheid (doen wat je wil doen)
 - **ruchtbaarheid**
- 1.29-39 **genezingen op sabbat**
- schoonmoeder van Petrus : 'opgericht'
 - na de sabbat: **zielen** en **bezetenen**
 - **sttt... zwijg stil**
 - **allen zoeken u**
 - Jezus trekt zich terug / gaat elders om te prediken (heraut)
- 1.40-45 **een melaatse**
- **met barmhartigheid bewogen**
 - Jezus raakt een 'onaanraakbare' aan (melaatsheid ~ **schuld**)
 - reinig mij / word rein (katharizzo = reinigen, louteren (ook moreel))
 - **Zwijg stil** (de **genezene** bazuïnt het uit)
 - **Ze kwamen tot hem van alle kanten**
- 2.1-12 **een verlamde**
- **Velen kwamen bijeen**
 - Jezus **spreekt het woord**
 - belang van vrienden
 - Zoon des mensen : **vergiffenis** en **genezing**
 - **Kind...** (affectie)
 - **begin van de tegenstand** van de gevestigde orde: Godslastering !
 - **Verheerlijking van God / zo iets hebben we nog nooit gezien**
- 2.13-17 **Levi, tollenaar**
- Jezus **leert** → **hele schare komt luisteren**
 - Levi, volg mij
 - Jezus eet met **tollenaars en zondaars**
 - **zwaar gemor**
 - Ik ben gekomen voor zij die **ziek** zijn, voor **zondaars**
- 2.18-22 **onenigheid over de traditie van het vasten**
- **Waarom doen ze niet wat ze moeten?**
 - Jezus onderstreept het belang van het '**nieuwe**' en dynamische en het gevaar van halsstarrige bekrompenheid (traditie, regels en rituelen)
 - blijdschap
- 2.23 – 28 **aren plukken op sabbat**
- **Waarom doen zij op sabbat wat niet mag?**
 - Jezus geeft aan dat niet de regels maar de **mens centraal** staat !
 - **De sabbat is gemaakt om de mens**, en niet de mens op de sabbat.
- 3.1 - 6 **In de synagoge op sabbat** : Jezus geneest een man met een verschrompelde hand
- ze letten op Jezus **om hem te kunnen aanklagen**
 - sta op in het midden / ontwaak
 - **goed doen** – leven redden / kwaad doen – doden (verkeerd doen, laten sterven)
 - **Is het geoorloofd?** Hij daagt de mensen uit om positie te kiezen: stilte
 - **Stilzwijgen**: onverschilligheid / **voornemen om Jezus uit te schakelen**
 - Strek uw hand uit (nadruk helemaal, van u af)
 - contrast tussen '**dor en verschrompeld**' en '**gaaf, gezond**' (hersteld, **als nieuw**)